

УДК 343.148

Данілін С. С.

*начальник сектору комплексного дослідження транспортних засобів
НДЕКЦ при УМВС України у Рівненській області*

Гонгало С. Й.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри правосуддя та
кримінально-правових дисциплін
Інституту права ім. І. Малиновського
(Національний університет «Острозька академія»)*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АВТОТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Постановка завдання. Мета цієї публікації – охарактеризувати процедуру проведення автотоварознавчої експертизи, проаналізувати законодавчу базу, що регулює порядок призначення та здійснення автотоварознавчої експертизи, а також ключові положення основних нормативно-правових актів у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку із значним розширенням ринку автомобілів в Україні, суттєво зросла кількість правочинів з колісними транспортними засобами, а також і кількість дорожньо-транспортних пригод (ДТП). До фахівців експертних установ все частіше звертаються власники автотранспортних засобів, слідчі органи, прокуратура, суди, адвокати для проведення автотоварознавчих експертиз. Такі експертизи проводяться при визначенні збитку завданого

© Данілін С. С., Гонгало С. Й., 2015

© Національний університет «Острозька академія», 2015

-
- Загальна характеристика автотоварознавчої експертизи / С. С. Данілін, С. Й. Гонгало // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 1(11) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n1/15dsshao.pdf>.

транспортному засобу, внаслідок ДТП, при вчиненні юридичних операцій з автотранспортними засобами, при вирішенні спорів майнового характеру та при розслідуванні правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

Проведення автотоварознавчої експертизи в Україні регулюють такі нормативно-правові акти: Методика товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів, затверджена спільним наказом Міністерства юстиції України та Фонду державного майна України від 24.11.2003 № 142/5/2092 (далі – Методика), Закон України «Про судову експертизу», Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» та інші.

Методика визначає не лише механізм проведення автотоварознавчої експертизи, оцінки КТЗ, а й встановлює вимоги щодо оформлення результатів проведеної експертизи. Дотримання вимог Методики є обов'язковим при проведенні автотоварознавчих експертиз та експертних досліджень судовими експертами науково-дослідних інститутів судових експертиз Міністерства юстиції України, експертами науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів Міністерства внутрішніх справ України, експертами інших державних установ, суб'єктами господарювання, до компетенції яких входить проведення судових автотоварознавчих експертиз та експертних досліджень [2].

Під час проведення автотоварознавчої експертизи визначається ринкова вартість колісних транспортних засобів (далі – КТЗ) та їх комплектуючих, розмір матеріальних збитків, завданих внаслідок пошкодження КТЗ. Під час проведення автотоварознавчої експертизи також вирішуються питання розміру відшкодування матеріальних збитків, завданих внаслідок пошкодження автотранспортного засобу. Поряд з основними питаннями які ставляться перед експертами у галузі авто

▪ Загальна характеристика автотоварознавчої експертизи / С. С. Данілін, С. Й. Гонгало // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 1(11) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n1/15dsshao.pdf>.

товарознавства, можуть ставитись також спорідненні з основними питання, які стосуються експлуатації автотранспортних засобів, якщо вони мають значення для цивільно-правових, кримінально-правових та адміністративно-правових відносин.

Метою проведення автотоварознавчої експертизи КТЗ є :

- визначення ринкової вартості КТЗ, їх складників у разі відчуження;
- визначення стартової ціни КТЗ для їх продажу на аукціоні чи за конкурсом;
- визначення вартості КТЗ як об'єкта застави;
- визначення вартості КТЗ для страхування фізичними та юридичними особами;
- визначення матеріальних збитків, завданих власнику в разі пошкодження КТЗ;
- визначення вартості відновлювального ремонту КТЗ;
- визначення вартості КТЗ для розв'язання майнових суперечок;
- визначення вартості арештованих, конфіскованих або визнаних безхазяйними КТЗ, їх складників у разі вимушеного їх продажу;
- визначення вартості КТЗ, його складників, що ввозяться на митну територію України;
- визначення року виготовлення КТЗ і його складників;
- визначення комплектності та укомплектованості КТЗ відповідно до нормативно-технічної документації його виробника;
- визначення типу, моделі, версії КТЗ;
- установлення типу, потужності та робочого об'єму двигуна, типу кузова, інших технічних показників КТЗ [4].

▪ Загальна характеристика автотоварознавчої експертизи / С. С. Данілін, С. Й. Гонгало // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 1(11) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n1/15dsshao.pdf>.

Автотоварознавча експертиза призначається судовими чи правоохоронними органами, або ж замовляється фізичною чи юридичною особою. Однак, слідчі та судді, призначаючи автотоварознавчі експертизи, не завжди дотримуються усіх вимог процесуального законодавства, зокрема, щодо вимог обґрунтування постанов та ухвал. П. 19 Постанови № 14 Пленуму Верховного суду України

від 23 грудня 2005 р. «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті» передбачає обов'язок суду в ухвалі (постанові) про призначення експертизу надати всі необхідні для дослідження вихідні дані, що містяться в матеріалах справи. Якщо в матеріалах справи відомості щодо обставин події різняться, то стосовно кожного з варіантів експерт, за дорученням суду, надає окремий висновок [5].

У разі невиконання зазначених вимог справи надходять на автотоварознавчу експертизу без вихідних даних, що унеможлиблює проведення дослідження.

Початковим етапом автотоварознавчого дослідження є технічний огляд КТЗ. Він дає змогу ідентифікувати КТЗ; визначити його технічний стан; комплектність; характер та обсяг завданих автотранспортному засобу пошкоджень; пробіг та інші необхідні для дослідження показники.

Чинне законодавство України передбачає можливість здійснення автотоварознавчого дослідження та складання висновку без особистого огляду КТЗ експертом. Таке дослідження буде допустимим лише за рішенням органу чи його посадової особи, що здійснює досудове чи судове слідство, та за умови надання ними для експерта необхідних для дослідження матеріалів.

▪ Загальна характеристика автотоварознавчої експертизи / С. С. Данілін, С. Й. Гонгало // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 1(11) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n1/15dsshao.pdf>.

Замовник експертизи може здійснити виклик заінтересованих осіб, погодивши це з експертом, який проводить дослідження, для технічного огляду автотранспортного засобу. У виклику обов'язково зазначається дата, час та місце проведення технічного огляду. Виклик вручається заінтересованій особі під розписку, або засобами поштового зв'язку з повідомленням про вручення. Якщо викликані особи не з'явилися на місце огляду у встановлений час, то експерт проводить технічний огляд без їх участі. Про неприбуття викликаних осіб зазначається у висновку експерта [2].

На вимогу експерта власник автотранспортного засобу повинен подати необхідні для проведення дослідження документи, а саме: посвідчення водія; паспорт чи інший документ, що посвідчує особу; довіреність на право представляти інтереси власника транспортного засобу (якщо власник юридична особа); свідоцтво про реєстрацію КТЗ; довідку про сплату обов'язкових платежів та іншу наявні у нього документи на транспортний засіб. Перед проведенням технічного огляду автотранспортного засобу експерт ознайомлюється з наданими йому документами та зазначає у своєму висновку інформацію про власника транспортного засобу (прізвище, ім'я та по батькові або найменування власника - юридичної особи), його місце проживання; серію, номер технічного паспорту КТЗ, коли і ким воно було видане; дані, за якими можна ідентифікувати КТЗ: тип, марка, модель, виробник, країна-імпортер, колір кузова, рік виготовлення, номери двигуна, кузова, шасі (рами), ідентифікаційний номер КТЗ, реєстраційний номер КТЗ, відмітки про дату їх заміни.

Експерт повинен перевірити чи відповідають ідентифікаційні дані КТЗ, вказаним у наданих йому документах; встановити комплектність транспортного засобу та наявність додаткового обладнання; зафіксувати

▪ Загальна характеристика автотоварознавчої експертизи / С. С. Данілін, С. Й. Гонгало // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 1(11) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n1/15dsshao.pdf>.

пробіг КТЗ та ознаки попереднього відновлювального ремонту; визначити обсяг та характер пошкоджень автотранспортного засобу та сфотографувати їх.

Після зовнішнього технічного огляду КТЗ експерт перевіряє працездатність двигуна та інших складових автотранспортного засобу для встановлення їх технічного стану, а при можливості експерт проводить дослідження під час руху транспортного засобу (ходові випробування). Експерт ознайомлює залучених до технічного огляду осіб з отриманими результатами.

Під час проведення автотоварознавчої експертизи використовуються різні підходи для визначення ринкової вартості транспортного засобу. Порівняльний підхід є основним із таких підходів. Він базується на аналізі реально існуючих цін продажу та пропозиції КТЗ, які є ідентичними або ж аналогічними досліджуваному на ринку новим транспортним засобам (первинному) чи на ринку транспортних засобів, які були у використанні (вторинному), враховуючи відмінності між порівнюваними об'єктами.

При визначенні ринкової вартості транспортного засобу може застосовуватися комбінований витратно-порівняльний підхід. Його використовують під час автотоварознавчої експертизи спеціальних, спеціалізованих КТЗ, використовуючи при цьому інформацію про вартість транспортного засобу з додаванням вартості спеціального або спеціалізованого обладнання та робіт пов'язаних з його встановленням. Комбінований витратно-порівняльний підхід також може застосовуватися у тих випадках, коли потрібно визначити вартість пошкодженого чи розуккомплектованого транспортного засобу.

При здійсненні автотоварознавчої експертизи існує можливість використання витратного підходу. Цей підхід застосовується при

▪ Загальна характеристика автотоварознавчої експертизи / С. С. Данілін, С. Й. Гонгало // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 1(11) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n1/15dsshao.pdf>.

визначенні вартості відновлювального ремонту автотранспортного засобу та матеріальних збитків, які були заподіяні власникові КТЗ.

Експерти при визначенні ринкової вартості автотранспортного засобу враховують і його фізичний знос. Відповідно до Методики фізичний знос КТС визначається як утрата вартості КТЗ (його складників), яка зумовлена частковою або повною втратою первісних технічних та технологічних якостей КТЗ (його складників). порівняно з вартістю нового подібного КТЗ (його складників) [2]. Фізичний знос розраховується у вигляді коефіцієнта.

На основі даних виробника автотранспортного засобу експерт визначає тип, модель транспортного засобу та рік виготовлення, укомплектованість, масу та робочий об'єм двигуна досліджуваного транспортного засобу. Кожен автотранспортний засіб має власний ідентифікаційний номер VIN, який є літерно-цифровим позначенням. Ідентифікаційний номер автотранспортного засобу поділений на три частини та складається із сімнадцяти символів. Перші три знаки у коді – це міжнародний код виробника транспортного засобу; наступні шість знаків – описова частина; останні вісім – розпізнавальна частина. При присвоєнні автотранспортному засобу ідентифікаційного VIN-коду використовуються лише великі літери латинського алфавіту та арабські цифри. Виробники автотранспортних засобів розміщують ідентифікаційний VIN-код виключно на нероз'ємних частинах кузова, шасі та на спеціальних номерних табличках.

Перші три знаки у VIN-коді визначають географічну зону виробника та код країни. Описова частина VIN-коду розкриває інформацію про тип та конструкцію автомобіля, тип двигуна, кузова, робочий об'єм двигуна, конструкцію привода та інші характеристики транспортного засобу. У VIN-коді також зазначається дата виготовлення автотранспортного засобу, а саме розпізнавальна частина коду дозволяє визначити календарний та

▪ Загальна характеристика автотоварознавчої експертизи / С. С. Данілін, С. Й. Гонгало // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 1(11) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n1/15dsshao.pdf>.

модельний роки випуску транспортного засобу. Експерт не може визначати рік виготовлення досліджуваного автотранспортного засобу за датою випуску його складових, оскільки, під час експлуатації транспортного засобу могла проводитися заміна окремих його частин, або ж їх виготовлення відбулося значно раніше складання з них транспортного засобу. Дані про момент виготовлення окремих складових частин автотранспортного засобу можуть носити лише інформативний характер.

При дослідженні транспортного засобу експерт враховує технічні, технологічні особливості та характеристики досліджуваного об'єкта, строк та умови його експлуатації, зберігання, а також обслуговування.

Особливості виконання оцінки КТЗ під час здійснення судової експертизи та оформлення її результатів визначаються процесуальним законодавством та нормативно-правовими актами про судову експертизу.

За результатами проведених досліджень експерт складає висновок, в якому міститься: інформація про суб'єкта експертної діяльності (найменування, місцезнаходження, телефон); дата надходження матеріалів для дослідження і дата підписання висновку; інформація про замовника експертизи (прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи або найменування юридичної особи); перелік питань, що ставилися перед експертом; мета дослідження; назва досліджуваного об'єкта; відомості про власника автотранспортного засобу та його контактні дані; інформація про особу, що здійснює дослідження транспортного засобу (прізвище, ім'я, по батькові, посада, освіта, спеціальності, учений ступінь та вчене звання, досвід роботи, номер та дата видачі кваліфікаційного свідоцтва); список використаної літератури, довідкових джерел із бібліографічним описом; відомості про місце та час проведення технічного огляду транспортного засобу експертом; дані про осіб, які брали участь в огляді об'єкта

▪ Загальна характеристика автотоварознавчої експертизи / С. С. Данілін, С. Й. Гонгало // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 1(11) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n1/15dsshao.pdf>.

дослідження; ідентифікаційні дані автотранспортного засобу згідно свідоцтва про його реєстрацію; показники одометра; інформація щодо відповідності чи невідповідності VIN номерів кузова та інших складових частин транспортного засобу записам у свідоцтві про його реєстрацію; дані про комплектність та укомплектованість автотранспортного засобу; відомості про ознаки проведення відновлювального ремонту, оновлення складників автотранспортного засобу; інформація про виявлені дефекти та пошкодження КТЗ; застереження щодо обмеження застосування результатів експертизи та припущення, на основі яких проводилося дослідження; перелік методичних підходів, процедур, методів, розрахунків, що використовувалися при проведенні дослідження та короткий виклад їх змісту; результати автотоварознавчої експертизи; додатки, в яких містяться відомості про технічний стану автотранспортного засобу та його окремих частин, їх фотографії та інші дані, що підтверджують результати проведеної експертизи та розрахунки. До додатків можна віднести протокол технічного огляду досліджуваного об'єкта, що містить опис обсягу та характеру пошкоджень, завданих КТЗ, графічну розгортку побудови пошкодженого об'єкта.

В розрахунках обов'язково вказуються формули у загальному вигляді, з числовим значенням вказаних параметрів, а також повинен розкриватися зміст кожного символу, його числове значення та одиниця виміру.

Усі відомості, про які зазначається у висновку експерта, повинні мати посилання на джерело їх отримання, які, в свою чергу, мають бути актуальними та відповідати даті проведення дослідження.

Якщо для проведення дослідження автотранспортного засобу необхідна додаткова інформація, експерт повинен надати замовникові дослідження клопотання про надання додаткових матеріалів, необхідних для надання висновку автотоварознавчої експертизи. Клопотання

▪ Загальна характеристика автотоварознавчої експертизи / С. С. Данілін, С. Й. Гонгало // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 1(11) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n1/15dsshao.pdf>.

направляється замовнику дослідження протягом п'яти днів з дати надходження документів або з дати укладання договору про виконання автотоварознавчої експертизи. Якщо замовник не надасть протягом місяця необхідні матеріали, то експерт повідомляє його про неможливість проведення експертизи.

Строки виконання автотоварознавчої експертизи визначаються договором або ухвалою суду про призначення експертизи.

Висновки. У зв'язку із значним розширенням автомобільного ринку України, автотоварознавчі експертизи проводяться все частіше. Для того, щоб результати проведених досліджень були реальними та об'єктивними, замовники та виконавці експертизи повинні чітко дотримуватися вимог законодавства. Порядок призначення і проведення автотоварознавчої експертизи є достатньо зрозумілим, хоча, як свідчить експертна практика, іноді виникають проблеми. Узагальнення експертної практики сприятиме визначенню напрямів наукової роботи у цій сфері та вдосконаленню процесуального законодавства.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року за № 4651-VI : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Методика товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів, затверджена спільним наказом Міністерства юстиції України та Фонду державного майна України від 24.11.2003 за № 142/5/2092 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1074-03>.

3. Притика Ю. Д. Вирішення проблем нормативно-правового регулювання судово-експертної діяльності в аспекті реалізації пріоритетів

▪ Загальна характеристика автотоварознавчої експертизи / С. С. Данілін, С. Й. Гонгало // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 1(11) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n1/15dsshao.pdf>.

у роботі Міністерства юстиції України на 2010 рік / Ю. Д. Притика // Сучасні проблеми розвитку судової експертизи: зб. матер. засід. круглого столу, присвяч. 10-річчю створення Севастоп. відділення Харків. наук.-досл. ін-ту суд. експертиз ім. засл. проф. М. С. Бокаріуса. – Севастополь, 10–11 черв. 2011 р. – Х. : ХНДІСЕ, 2010. – 252 с.

4. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 за № 53/5 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

5. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті : постанова Пленуму Верховного суду України від 23.12.2005 р. за № 14 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-059>.

6. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. за № 4038-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст. 232.

Данілін С. С., Гонгало С. Й.

Загальна характеристика автотоварознавчої експертизи

Охарактеризовано мету, основні завдання, методологічні підходи та етапи проведення автотоварознавчої експертизи. Визначено вимоги до оформлення результатів дослідження.

Ключові слова: Автотоварознавча експертиза, експерт, колісний транспортний засіб.

▪ Загальна характеристика автотоварознавчої експертизи / С. С. Данілін, С. Й. Гонгало // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 1(11) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n1/15dsshao.pdf>.

Данилин С. С., Гонгало С. И.

Общая характеристика автотовароведческой экспертизы

Охарактеризованы цель, основные задачи, методологические подходы и этапы проведения товароведческой экспертизы. Определены требования к оформлению результатов исследования.

Ключевые слова: Автовароведческая экспертиза, эксперт, колесное транспортное средство.

Danilin S. S., Honhalo S. Y.

General description of commodity and auto expertise

Characterized purpose, basic tasks, methodological approaches, stages and examination results of the commodity and auto expertise.

Key words: Commodity and auto expertise, expert, wheeled vehicle.

-
- Загальна характеристика автотоварознавчої експертизи / С. С. Данілін, С. Й. Гонгало // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 1(11) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n1/15dsshao.pdf>.